

_____:ne

_____ הכיתה fe:

תגליות במודיעין

לפניכם קטעים מסוגים שונים הקשורים לתקופת המקבים. שניים מן הקטעים כתובים בסגנון אנציקלופדי, שניים הם מאמרים מעיתונים וקטע אחד לקוח מתוך ספר מקבים א'.

שאלות

1. קראו את שני הקטעים הכתובים בסגנון אנציקלופדי על "ספרים חיצונים" ועל "ספרי המקבים".

ספרים חיצונים

ספרים חיצונים הם ספרים עתיקים, הדומים בסגנונם ובתוכנם לספרי התנ"ך, אך הם לא זכו למעמד של קדושה ולא נכללו בתנ"ך. אחדים מספרים אלה לא נשתמרו במשך הדורות בעברית, אלא רק בשפות אחרות, חלק מספרים אלה נשתמרו הודות לנוצרים כי עבורם הם נחשבו לספרים קדושים.

ספרי המקבים

ספרי המקבים הם חלק מאוסף של ספרים חיצונים. יש ארבעה ספרי מקבים. בספר מקבים א' מסופר על משפחת החשמונאים. בספר מקבים ב' כתוב על יהודה המקבי. בספרים מקבים ג' ומקבים ד' מסופר על פרעות שעשו ביהודים ועל קידוש השם, והם אינם קשורים באופן ישיר בתולדות המקבים.

א. מהם "ספרים חיצונים"?

01 _____

ב. איך הגיעו לידינו ספרי המקבים?

02 _____

ג. מהו תוכנו של ספר מקבים ב'?

03 _____

מסמך זה הוא תוצאה של תהליך דיגיטלי. כל הזכויות שמורות. © 2014

2. קראו את המאמר מעיתון "הארץ" וכן את הקטע מספר חשמונאים א' וענו
(מאמרים דומים למאמר שהופיע ב"הארץ" הופיעו גם בעיתונים אחרים
בארץ):

האתר שהתגלה במודיעין - אחוזת קבר של אריסטוקרטים מאת: מרב נשר

מערכת מפוארת של מערות קבורה, שהייתה שייכת ככל הנראה לבני שושלת
החשמונאים, התגלתה בחפירות הצלה בכביש 443 בן-שמן-גבעת זאב. זוהי
אחת התגליות החשובות בשנים האחרונות, היות שעל אחת הגלוסקמאות אשר
התגלו במערה חרוטה ככל הנראה המילה "חשמונאי", המעידה כי נקברו בה
צאצאים לשושלת זו.

מערת הקבורה התגלתה באקראי בתחילת השבוע בעת עבודות להרחבת כביש
443. טרקטור של מע"ץ* פער חורר בסלע הקרטון (גיר דך) וחשף מערה, ופקח
רשות העתיקות, אלון בכר, גילה בתוכה חדר בנוי ובו גלוסקמאות. מיד עם
החשיפה החל הארכאולוג שמעון ריקלר, מרשות העתיקות, לחפור במקום.
מבנה מערכת הקבורה והממצאים בחפירה מוכיחים, לדעת ריקלר, כי המערה
היא אחוזת הקבר המפוארת ביותר שהתגלתה באזור מודיעין, וכי הייתה שייכת
למשפחה יהודית אריסטוקרטית**.

האחוזת כוללת שלוש מערות-חדרים חצובות בסלע הרך ובהן כוכים. בתוך
הכוכים נמצאו 23 גלוסקמאות*** - ארזנות קבורה...
הגלוסקמאות שהתגלו מעוטרות בדוגמות של שושן וצורות של צמחים. עליהן

הסברים למילים קשות:

* מע"ץ - ראשי תבות שפירושן - מחלקת עבודות ציבוריות. עוסקת בין היתר
בסלילת כבישים.

** אריסטוקרטים - בני אצולה

*** גלוסקמה - תיבה העשויה על-פי-רוב מאבן. בימי קדם שמרו בה עצמות מתים.

חרוטות כתובות בעברית וביוונית, ובהן המילה העברית "חשמונאי" כתובה חלקית, עם אותיות "חשמ" ברורות ו"נא" חלקיות. התגלו גם כתובות של שמות יהודיים, בהם שמעון, מרים ושרה.

ברשות העתיקות מסרו אתמול כי החפירה תימשך כמתוכנן, וכי בגלל חשיבות האתר דרשה הרשות ממע"ץ להזיז את הכביש. ממע"ץ נמסר אתמול, כי מע"ץ ורשות העתיקות הסכימו ביניהן על הפסקת עבודות הסלילה למשך שבועיים מעכשיו. אם אכן מדובר באתר חשוב, מע"ץ תשקול להסיט את התוואי של הכביש. העבודות יסתיימו בקיץ '96 - כמתוכנן.

(מתוך: עיתון "הארץ", 17.11.95.)

ספר מקבים א'

וַיַּמְהַר טָרְפוֹן וַיֵּאסֹף אֶת כָּל פְּרָשָׁיו לְשִׁלְחָם וַיַּעֲצְרוּ מַלְכֵת כִּי יֵרֵד פְּלִילָה
הַהוּא שָׁלַג רֶכֶב מִן הַשָּׁמַיִם: (כג) וַיִּפֶן מִשָּׁם וַיִּשֶׁם אֶת פָּנָיו גִּלְעָדָה: (כד) וַיְהִי
כִּבְאוֹ לְפָנָיו בֵּית שֶׁאֵן וַיַּהַרְגֵם אֶת יוֹנָתָן וַיִּקְבֹּר שָׁם וַאֲחֵרֵי כֵן יָשָׁב אֶל אֶרְצוֹ:
(כה) וַיִּשְׁלַח שְׁמַעוֹן לְקַחַת אֶת עֲצָמוֹת אֲחִיו וַיִּקְבֹּר אֹתָם אֶל קְבֵרֵת אַבּוֹתָיו
בְּמוֹדְעִית: (כו) וַיִּסְפְּדוּ לוֹ כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל וַיִּכְכּוּ אֹתוֹ יָמִים רַבִּים: (כז) וַיִּקָּם
שְׁמַעוֹן עַל קְבֵרֵת אַבּוֹתָיו וַאֲחִיו מִצָּבָה גְדוֹלָה אֲבָנִים מְהַקְצָעוֹת מִשָּׁנֵי
עֲבָרֵיהֶם וַיִּצַּג עֲלֵיהֶם שִׁבְעָה עֲמוּדִים אֶחָד מִן אֶחָד לְאַבְיוֹ וּלְאִמּוֹ וּלְאֶרְפָּעָה
אֲחִיו: (כח) וַיִּקַּף אֹתָם קִרְנוֹת גְּבוּהוֹת מַעֲשֵׂה מַקְלָעוֹת וְעֲלִיהֶן מִפְתָּחִים כָּל
כָּלֵי מִלְחָמָה לְזָכַר עוֹלָם וְגַם תְּבִנִית אֲנִיּוֹת מְחַטְּבוֹת הַנְּשָׁקָפוֹת עַל פָּנָיו
תָּוִם: (כט) וַתִּמְצָבָה הַזֹּאת בְּמוֹדְעִית עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

היסטוריה

04/04

א. יש הבדל בין סגנון המאמרים בעיתונים לבין הסגנון של ספרי המקבים. במה מתבטא ההבדל?

ב. מניין שאב כותב ספר המקבים את הידע שלו, ומניין שאבו כותבי המאמרים את הידע שלהם על המקבים?

ג. על איזה מקור אפשר יותר לסמוך - על "ספרי המקבים" או על המאמרים בעיתון?
נמקו את תשובותיכם.

3. ענו על השאלות הבאות על-פי המאמר מעיתון "הארץ":
א. מהו המקום שבו נמצאו הקברים וכיצד נמצאו?

ב. אילו פרטים בתיאור הממצאים מוצגים על-ידי הכותבת, מרב נשר, כמוכחים וכבטוחים, ואילו פרטים מוצגים כהשערה (כלומר, כדברים הנראים אפשריים אך אין ביטחון מלא שהם נכונים)?

4. גם בעיתון "מעריב" הופיעה באותו יום כתבה בקשר לתגלית במודיעין. בכתבה נאמר כי:

"עד כה כל העדויות לקיומה של המשפחה ולעובדה שמוצאה מאזור מודיעין היו עדויות בכתב בלבד בספרי ההיסטוריה, אך לא נמצאו עדויות ארכאולוגיות מובהקות".

(מתוך: עיתון "מעריב", 17.11.95).

מדוע ההיסטוריונים אינם מסתפקים בעדויות בכתב ומעוניינים להוסיף גם עדויות ארכאולוגיות?

5. קראו עכשיו את המאמר מעיתון "ידיעות אחרונות" העוסק באותה תגלית. המאמר הופיע שבוע אחרי המאמרים הקודמים.

מומחה: הקברים ליד מודיעין אינם של החשמונאים

רשות העתיקות נסוגה במבוכה מן הגילוי המוטעה, כאילו בקבר נמצאה המילה "חשמונאי".

מאת: יצחק בר-יוסף,
כתב "ידיעות אחרונות"

השמחה הגדולה על גילוי קברי החשמונאים ליד מודיעין הייתה מוקדמת מדי. בדיקת מומחה גילתה כי הכתובת על הגלוסקמה המפורסמת שנתגלתה לפני שבוע במערת קברים ליד מודיעין, אינה מכילה כלל את האותיות "ש", "מ", ואפילו לא "נ".

נס, לא היה שם.

כזכור, חשפה לפני שבוע רשות העתיקות בתרועות גדולות את מערת הקברים עתירת הגלוסקמאות (ארונות קבורה מאבן), שנתגלתה בשעת סלילת כביש 443 מבן-שמן למודיעין.

על אחת הגלוסקמאות ידעו מומחי רשות העתיקות לפענח את האותיות "חשמנ". לכולם היה ברור למדי שזו תחילת השם "חשמונאי", והתגלית זכתה לתהודה גם בתקשורת העולמית.

"הפרסום מוקדם מדי"

לאחר בדיקה קצרה קבע הפרופסור יוסף נווה חד וחלק: "עורבא פרח. אין כאן חשמונאים כלל."

היסטוריה

04/04

האות היחידה שאפשר לפענח היא האות "ח", המופיעה בתחילת השם. שאר האותיות מטושטשות, אך בוודאי שאין שם לא "ש" ולא "מ". אין ספק שלא כתוב "חשמנא" כפי שהזדרזו להכריז. זהו בוודאי שם פרטי, שלא ניתן עדיין לפענח אותו.

(מתוך: עיתון "ידיעות אחרונות", 30.11.95.)

א. מי כתב את המאמר? _____

10. _____

ב. המאמר מתחיל במילים: "השמחה הגדולה..... הייתה מוקדמת מדי".

11. _____

למה הכוונה? מדוע הייתה השמחה מוקדמת מדי?

ג. מה מתדש לנו המאמר ב"ידיעות אחרונות" לגבי התגלית שתוארה

12. _____

קודם בעיתון "הארץ"?

היסטוריה

04/04

8. אחרי שקראתם את המאמר המובא כאן מ"דיעות אחרונות", חשבו וכתבו: האם יש ערך היסטורי לתגלית המתוארת כאן? במה ערך זה מתבטא? נמקו את תשובותיכם.

04/04

תגליות במודיעין

תוכן המשימה

המשימה עוסקת בכדיקת תרומתם ואמינותם של מקורות ארכאולוגיים ומקורות כתובים לתיאור תקופות בהיסטוריה. המשימה בודקת את משמעותן של תגליות ארכאולוגיות חדשות, ואת הקשיים המתעוררים בפירוש משמעות זו. התלמידים נדרשים להתייחס לקטעי עיתונות המתארים תגליות ארכאולוגיות עכשוויות, קטע אנציקלופדי, קטעים מספרים חיצוניים, ולנקוט עמדה כאשר לחשיבותם לתיאור תקופת החשמונאים.

מפתח תשובות

פריט: 01
שאלה: 1.א.
דרגת קושי: בינונית

תשובות נכונות:

תשובה המציינת כי אלו ספרים עתיקים, דומים בסגנונם לתנ"ך, אך לא כלולים בו. נחשבו כקרושים בעיני נוצרים ולכן נשתמרו רק בשפות זרות.

מפתח ציונים:

תשובה הכוללת את שני המאפיינים לכל הפחות - 2
תשובה חלקית - 1
אחר, לא ענה - 0

פריט: 02
שאלה: 1.ב.
דרגת קושי: קשה

תשובות נכונות:

כחלק מהספרים החיצוניים שנשתמרו בשפות זרות. (יוונית במקרה דנן)

תשובות שגויות:

על ידי חפירות ארכאולוגיות.

מפתח ציונים:

תשובה נכונה כמפורט - 2
אחר, לא ענה - 0

04/04

פריט: 03
שאלה: ש.ג.1
דרגת קושי: קלה

תשובות נכונות:
יהודה המקבי

מפתח ציונים:

ציין יהודה המקבי - 2
אחר, לא ענה - 0

פריט: 04
שאלה: ש.א.2
דרגת קושי: קשה

תשובות נכונות:

ספר המקבים - סגנון עתיק, סגנון תנ"כי, עיתון משתמש בלשון יומיומית. בספר המקבים יש מעט פרטים, בעיתון יותר פרטים.

מפתח ציונים:

ציין שני הבדלים או יותר - 2
ציין הבדל אחד - 1
אחר, לא ענה - 0

פריט: 05
שאלה: ש.ב.2
דרגת קושי: קשה

תשובות נכונות:

דוגמות לתשובות: "כותב ספר המקבים חי באותה תקופה", "כותב הסיפור בעיתון ידע על המקבים מספר המקבים וחיפש בממצאי התפירות פרטים, העשויים לאשר את מה שמתואר בספר המקבים". - 2
"כותב ספר המקבים ידע פרטים מספרי היסטוריה". - 1

04/04

מפתח ציונים:

- 2 - תשובה נכונה כמפורט
- 1 - תשובה חלקית נכונה
- 0 - אחר, לא ענה

פריט: 06
שאלה: 2.ג.
דרגת קושי: קשה

תשובות נכונות:

כל בחירה ובלבד שתהיה מנומקת הגיונית.
דוגמות לתשובות: "המקור ההיסטורי: כותבי ספר המקבים היו קרוכים לתקופה שבה קרו הדברים, והמקור הארכאולוגי רק מתקף את המקור ההיסטורי". - 2
- "המקור הארכאולוגי: כותבי המאמרים ראו ושאלו אנשים, ואנו לא יכולים להיות בטוחים בספר המקבים, כי אין מי שיכול לומר אם הם נכונים". - 2

מפתח ציונים:

- 2 - בחירה מנומקת היטב
- 1 - תשובה חלקית
- 0 - אחר, לא ענה

פריט: 07
שאלה: 3.א.
דרגת קושי: בינונית

תשובות נכונות:

המקום: כביש 443, הכביש מכך-שמן לגבעת-זאב. תוך ניסיון להרחיב את הכביש מצאה חברת מע"ץ תור בסלע, טרקטור פגע בטעות בסלע.

04/04

מפתח ציונים:

תשובה המפרטת את כל הפרטים של הגילוי האקראי והחפירה השיטתית - 2

ציון אחד מהפרטים - 1

אחר, לא ענה - 0

פריט: 08

שאלה: 3.ב.

דרגת קושי: קשה

תשובות נכונות:

מוכחים: מערה מפוארת, אותיות על הארון, הגלוסקמאות היו מעוטרות, היו שלוש מערות.

השערה: כתובה המילה "חשמונאי", העבודה תסתיים בקיץ 1996 כמתוכנן.

מפתח ציונים:

תשובה נכונה - 2

תשובה חלקית - 1

אחר, לא ענה - 0

פריט: 09

שאלה: 4

דרגת קושי: קשה

תשובות נכונות:

כל תשובה מנומקת והגיונית.

דוגמה לתשובה: "כדי להיות יותר בטוחים, אפשר לכתוב גם דברים שאינם נכונים, כי לא בטוחים שכל מה

שכתוב נכון. היסטוריונים מחפשים הוכחות שמה שכתוב הוא נכון". - 2

מפתח ציונים:

תשובה נכונה והגיונית - 2

תשובה חלקית - 1

אחר, לא ענה - 0

04/04

פריט: 10
שאלה: 5.א.
דרגת קושי: קלה

תשובות נכונות:

יצחק בר-יוסף, כתב "ידיעות אחרונות".

מפתח ציונים:

תשובה נכונה - 2
אחר, לא ענה - 0

פריט: 11
שאלה: 5.ב.
דרגת קושי: בינונית

תשובות נכונות:

כי חשבו שזו עדות מתקופת החשמונאים והסתבר שאין ביטחון בכך.

מפתח ציונים:

תשובה נכונה והגיוינית - 2
אחר, לא ענה - 0

פריט: 12
שאלה: 5.ג.
דרגת קושי: קשה מאוד

תשובות נכונות:

בעיתון "הארץ" כתוב כאילו באמת מצאו את המילה "חשמונאי" על הקבר, וב"ידיעות אחרונות" אמרו שאי-אפשר לפענח את השם.

04/04

מפתח ציונים:

- תשובה נכונה והגייונית - 2
- אחר, לא ענה - 0

פריט: 13

שאלה: 8

דרגת קושי: קשה מאוד

תשובות נכונות:

לא כל כך פשוט למצוא ממצאים מרעישים וצריך להפעיל זהירות לגבי מידת הביטחון שאנחנו יכולים לייחס לפרשנות של ממצא מסוים. צריך להביא בחשבון שגם אנשי מרע עלולים לטעות ויש להפעיל בקרה, עד שנוכל לומר על משהו שיש הוכחה חותכת להשקפה מסוימת. צריך לחכות פרק זמן מסוים עד למציאת הערכות נוספות או מסקנות נוספות כדי להגיע למסקנה אמינה. כל תגלית מחזקת את מה שכתוב במילים. מה שידוע מסיפורים בלבד יכול להיות לא נכון. תגלית הארכאולוגים ממחישה איך חיו בעבר ומוסיפה לנו ידע.

יש להרגיש כי לממצא הארכאולוגי הזה יש משמעות רבה לגבי חיי החומר בתקופה העתיקה. זהו ממצא חשוב ביותר, על אף שאיננו כה דרמטי כפי שחשבו בתחילה! (גם נימוק מפורט לחוסר ערך היסטורי יתקבל כתשובה חלקית.)

מפתח ציונים:

תשובה מלאה מנומקת בהגיון ומשכנעת - 2

תשובה חלקית - 1

אחר, לא ענה - 0

